

Čtyři roky krajů

01.října 2004 Marek Starý

Koncem letošního roku se završí první funkční období krajských zastupitelstev. V listopadu to budou právě čtyři roky od chvíle, kdy proběhly první volby do reprezentativních orgánů vyšších územně správních celků a kdy po mnohaletých složitých jednáních začala v ČR fungovat krajská samospráva.

Jistě vhodná chvíle k zamyšlení nad tím, co toto první, tak říkajíc zkušební období přineslo, v čem se naplnila očekávání a v kterých směrech naopak je do budoucna zapotřebí na legislativním rámci fungování krajů zapracovat. Připomenu jen stručně, že v některých ohledech byl již původní zákon č. 129/2000 Sb., o krajích, celkem vhodně novelizován. Kromě dílčích změn, posilujících například podíl příslušníků národnostních menšin na samosprávě, či směřujících k administrativnímu zákazu nadměrného zadlužování krajů, je zde třeba jmenovat zákon č. 231/2002 Sb., který obšírněji reagoval na některé právní i faktické nedostatky, jež po nastartování krajské správy vyplynuly velmi rychle na povrch. Přesto není sporu o tom, že jak sám zákon o krajích, tak právní předpisy související by si ještě některé další změny zasloužily.

Je samozřejmě v první řadě otázkou, a to nadále relativně frekventovaně diskutovanou, nakolik je stávající územně správní uspořádání našeho státu šťastné. Samozřejmě, územní nesoulad mezi kraji a evropskými statistickými jednotkami NUTS II je jevem poněkud nešťastným, stejně tak lze oprávněně kritizovat velké rozdíly mezi některými kraji a někdy také poněkud necitlivé vytýčení jejich hranic. Zcela zbytečné jsou ovšem argumentace historickými paralelami, neboť v Čechách existovala krajská správa od 13. století a skoro každý si tudíž může v dějinách najít podporu pro „své“ uspořádání. Každopádně, když už byl daný model zvolen a na jeho realizaci utracena spousta energie, nemá po mém soudu smysl vracet se zpět, ale je zapotřebí věnovat spíše péči jeho doladování. Totéž platí o kritických hlasech, směřujících vůči spojenému modelu správy – pro středoevropský prostor, země bývalé podunajské monarchie, je prostě zažitý a nejeví se principiálně o nic horší než modely jiné.

Velikým a chronickým problémem fungování krajů jsou v každém případě peníze. S ohledem na výši schodku našeho státního rozpočtu a rostoucí veřejný dluh to pochopitelně není žádné překvapení. Reforma veřejných financí se v tomto směru jeví nanejvýš nutná, poslední návrh novely zákona o rozpočtovém určení daní ovšem dostatečné systémové řešení bohužel nenabídl.

Trvajícím potíž je v tom, že orgány kraje zajišťují v rámci přenesené působnosti státní správu, na náklady s ní spojené však stát přispívá jen velmi malou měrou. Podobné problémy řeší i obce, u nich však přeci jen panuje mnohem větší možnost pokrýt své náklady z vlastních zdrojů. Finanční autonomie krajů se naproti tomu pohybuje někde v oblasti 20 %. Principiálně ovšem v obou případech zůstává otázkou, nakolik je spravedlivé, aby územní veřejnoprávní korporace doplácely na úkoly, kterými je stát zatížen. A propos peníze – velmi aktuální je samozřejmě také otázka čerpání peněz ze strukturálních fondů EU. Soudě dle četných vyjádření krajských hejtmanů, ministerstvo pro místní rozvoj krajům v této věci spíše ubližuje než pomáhá. Vzájemné osočování mezi státními úřady a samosprávnými celky samozřejmě nevrhá na naši republiku příliš dobré světlo a může mít i poměrně tristní důsledky ekonomické...

Tolik jen letem světem k rezervám. Nicméně, položíme-li si zásadní otázku jak se kraje prozatím osvědčily, mám za to, že obstály se ctí. Velmi pozitivně byla například vesměs hodnocena činnost krajských orgánů v oblasti krizového řízení při povodních v roce 2002, celkem zdařile se kraje v rámci možností vypořádaly se stabilizací systému středních škol. Horší je to zatím v oblasti

zdravotnictví, ale ruku na srdce, kdo mohl s ohledem na zadluženost mnohých nemocnic a absenci koncepční reformy zdravotnictví od krajů čekat zázraky? V každém případě ale správu, která jim byla svěřena, jakož i dozor nad činností obcí vykonávají vyšší územně správní celky vesměs s dostatečnou odbornou zdatností a ku prospěchu svých regionů.

Názory se samozřejmě různí, dovolím si nicméně přiklonit se k těm, kteří mají za to, že vytvoření krajské správy ve stávající podobě nebylo v žádném případě krokem stranou. Pokud jde o někdy zdůrazňovaný nezájem občanů o regionální politiku, je třeba si uvědomit, že krajské korporace jsou v české správě jevem ještě poměrně novým a že získání důvěry občanů a vybudování prestiže trvá poměrně dlouho. Ostatně ani Řím nebyl postaven za jeden den...